

KOMPONENTE (strane) VASPITANJA I NJIHOVA MEĐUZAVISNOST

- Podjela vaspitanja na područja, oblasti, komponente ili djelove moguća je samo u teorijskim razmatranjima, u cilju sagledavanja mogućnosti ostvarivanja cjeline vaspitanja. U svojoj suštini vaspitanje je jedinstveni proces.
- Savremeno vaspitanje, odnosno ostvarivanje naprijed formulisanog cilja vaspitanja, obuhvata sledeće bitne **komponente (vrste ili strane) vaspitanja: intelektualno, radno, moralno, estetsko i fizičko vaspitanje**. Njihov redosled ne predstavlja nikakvu hijerarhiju, jer svaka komponenta obrazovanja i vaspitanja ima svoj specifičan značaj i ulogu u cjelovitom razvoju i formiranju ličnosti.

INTELEKTUALNO VASPITANJE

- Područje vaspitanja koje posebnu pažnju poklanja njegovanju intelektualnih potencijala čovjeka, jeste ***intelektualno ili umno vaspitanje***.
- ***Napredak nauke i tehnike*** dovodi do neprestanog proširivanja obima znanja neophodnog u svim domenima rada, te tradicionalni sistem obrazovanja, koji se formirao do pojave naučne revolucije, više ne odgovara zahtjevima i potrebama savremenog društva i obrazovanja.
- Savremena civilizacija se ***oslanja na nauku***, pa je nužno da i čovjek izgrađuje stil života u skladu sa zahtjevima nauke.
- Vaspitni značaj ima ono što podstiče saznanje, intelektualne potrebe, težnju da se upozna stvarnost i provjere postojeća znanja. Proširivanje i produbljivanje intelektualnog vaspitanja posredstvom nauke, predstavlja glavni pravac u mijenjanju tradicionalnog intelektualnog vaspitanja i postaje osnova vaspitanja u svakoj drugoj oblasti (druge komponente).

- Proces saznavanja nije ograničen samo na saznavanje objektivne stvarnosti samo u cilju njenog opisivanja i objašnjavanja, već u njemu obrazovan čovjek prodire u zakone prirode, ljudskog društva i mišljenja, neprestano mijenja i unapređuje taj svijet i tu se izražava ***smisao intelektualnog vaspitanja***.
- Za razvoj intelektualne strane čovjekove ličnosti, njegovo postojanje i napredak od izuzetne važnosti je svjesna djelatnost čovjeka i njegov rad. ***Intelektualna djelatnost čovjeka je sastavni i neodvojivi dio njegove radne aktivnosti*** na bogaćenju novim vrijednostima.
- Razvoj nauke i tehnike, kao i mnogih tehnoloških procesa u savremenim društvenim odnosima sve brže i očiglednije briše neke ranije postavljene granice između ***intelektualnog i fizičkog rada***, stavljajući ih u jednu novu organsku vezu. Učenje postaje stalan proces, a znanje permanentna potreba.

- **Intelektualno vaspitanje je značajna osnova i za moralno vaspitanje.** Najbolji primjer te povezanosti nalazi se u razvijanju ljubavi prema domovini i svom narodu, pružanju učenicima znanja o kulturno-istorijskoj prošlosti naroda, njegovom slobodarstvu, herojstvu, ljepotama zemlje i drugim vrijednostima.
- **Odnos intelektualnog i estetskog vaspitanja** ogleda se u čovjekovoj sposobnosti da uočava lijepo da bi to kasnije prihvatio i doživio. Naime, svako razumsko prihvatanje estetskih obilježja bez adekvatne emocionalne obojenosti neće uroditi punim doživljajem estetskih vrijednosti. Svako razvijanje smisla za estetske vrijednosti prati razvijanje emocionalne sfere ličnosti. Prema tome, pravi i potpuni estetski smisao kod pojedinca neće se postići samo razvijanjem sposobnosti zapažanja i prosuđivanja, nego je potrebno razviti, do određene mjere, i sposobnosti punog shvatanja i doživljavanja svih vrijednosti.

- Sve manje se insistira na enciklopedijskom karakteru znanja (to čine npr. kompjuteri) ili zapamćivanju; ono danas mora obuhvatati i razumijevanje, identifikovanje informacija i njihovo transformisanje u generalizacije, pojmove, principe, zakone.
- U savremenom društvu i vaspitanju spособnost apstrahovanja je veoma bitna. Od najranijih godina treba organizovano i sistemski razvijati smisao za analizu i sintezu, induktivno i deduktivno zaključivanje, preciznu i logički doslednu argumentaciju, razlikovanje bitnog od sporednog, itd.
- Američki psiholog i didaktičar **Džerom Bruner** ističe da nije toliko bitan obim znanja koliko razvijena snaga razuma i svjesna sposobnost ponašanja. Umjesto čistog memorisanja - logičko pamćenje. Sadržaj obrazovanja treba shvatiti ne samo kao određenu sumu gotovih znanja, već kao instrument traženja i istraživanja, tj. podsticanja samostalnog mišljenja učenika (da pronalaze rešavaju, pokušavaju, provjeravaju, budu aktivni).
- Tako **Đovani Bertin** ističe važnost svestranosti intel. vasp. sa komponentama: istorijskog, naučnog, književnog, umjetničkog i filozofskog znanja. Manje se insistira na specifičnim količinama znanja, a više na razvijanju univerzalno primjenljivih intel. sposobnosti.

- Inteliktualno vaspitanje **podrazumijeva**: izbor, preradu i usvajanje vrijednosti u formi sistema znanja, navika, umijenja i sposobnosti, koje omogućuju i usmjeravaju intelektualni razvoj.
- Ono **obuhvata 2 dimenzije**: informativnu (kvant. i kval. informacija koje treba usvojiti) i formativnu (uspjeh usvajanja informacija, razvoj sposobnosti i drugih intel. svojstava ličnosti).
- Intel. vaspitanje predstavlja suštinu i osnovu vaspitnog procesa, ali je i njegova specifična dimenzija.
- Bez usvajanja naučnih znanja i razvitka intelekta nema pravog vaspitanja i obrazovanja, niti se mogu ostvariti zadaci bilo kojeg vaspitanja (vrsti ili strana).
- Između intelektualnog i drugih vidova vaspitanja postoje čvrste veze i uzajamne uslovljenosti. S druge strane, u procesu ostvarivanja zadataka ostalih vidova vaspitanja dijelom se ostvaruju i zadaci intelektualnog vaspitanja.

Osnovni zadaci intelektualnog vaspitanja:

1. usvajanje naučnih znanja, umijenja i navika i formiranje osnove za pogled na svijet ;

- Podrazumijeva sticanje bitnih znanja o razvoju prirode, društva i ljudskog mišljenja. To znači ne znanje svega, već razvoj sposobnosti da se uspješno dolazi do neophodnih znanja. Mora se voditi računa o ekonomiji znanja. Upoznavajući svijet i njegove zakonitosti istovremeno se formiraju i stavovi prema svijetu i promjenama koje se u njemu događaju. Pritom, pogled na svijet, pored naučnih znanja, sadrži i stavove, vjerovanja, ubjeđenja i vrednosna opredjeljenja. Zbog toga, svaki čovjek izgrađuje svoj pogled na svijet.

- Cjelovito obrazovanje predstavlja sistematsko usvajanje osnova nauka, tehnike, tehnologije, ideologije, kulture i umjetnosti, teorije i prakse rada. Ovakvo obrazovanje je uvijek usmjereno prema jedinstvu ličnosti. Obrazovanje posmatrano na ovaj način, nije usmjereno prema mnoštvu, već prema cjelini i ne samo prema saznanju svijeta, već i prema njegovom mijenjanju.

2. razvijanje intelektualnih sposobnosti (stvaralačko, apstraktno, kritičko mišljenje);

- To je uži i neposredni zadatak intelektualnog vaspitanja. Intelektualne sposobnosti se razvijaju postepeno, a svaki uzrast ima svoje osobenosti. Učenike treba osposobljavati i naučiti da misle usmjeravajući ih i podstičići ka stvaralačkom mišljenju i aktivnostima. Razvoj mišljenja završava se najvišim oblikom – apstraktnim mišljenjem. Njegov razvoj podrazumeva razvoj kritičkog i stvaralačkog mišljenja. Proces koji vodi ka apstraktnom mišljenju podrazumijeva složene umne operacije (analizu, sintezu, upoređivanje, uopštavanje, i dr.) kao i sposobnosti da se razlikuje bitno od nebitnog, izvaja ono što je zajedničko za čitav niz predmeta, i pojava i, na taj način, se formiraju apstraktni pojmovi.

- Razvoj kritičkog mišljenja predstavlja neophodnu komponentu, bez koje nije moguće formirati precizne pojmove, niti diferencijacije ili klasifikacije. Kritičko mišljenje čini pojedinca samostalnim i slobodnim u analizi i donošenju zaključaka.

- Iako je kritičko mišljenje vezano za formiranje apstraktnog mišljenja ono čini posebnu komponentu u razvoju intelektualnih sposobnosti.
- Razvoj pojedinca ne bi bio potpun ako ne bi sadržavao i **stvaralaštvo** kao komponentu ne samo intelektualnog već i ukupnog razvoja. Neki autori, čak, smatraju da je jedini cilj vaspitanja podsticanje kreativnosti, želeći time da podvuku značaj stvaralaštva u životu pojedinca. Po Gilfordu stvaralaštvo podrazumijeva niz svojstava kao što su: osjećajnost, spretnost, gipkost, različitost, redefinisanje, analizu i dr.
- **Kreativnost** se, ustvari, odnosi na sposobnost da se pronađu nova rješenja, sagledaju problemi iz novog ugla, stvore nove ideje, što se prihvata kao nešto što ima socijalnu, duhovnu, estetsku, naučnu ili tehnološku vrijednost. Naglašava se novina i originalnost u stvaranju novih kombinacija već poznatih oblika u poeziji, muzici ili reorganizovanje pojmova ili teorija u naukama.

3. razvijanje motivacije za učenje;

- Osobe koje imaju povećani nivo kreativnosti, istovremeno su motivisane radoznalošću i željom da stvaraju nešto posebno. Kod učenika je neophodno razvijati motivisanost za samostalno ovladavanje različitim znanjima, navikama i vještinama, pa je potrebno uvoditi ih u metode i tehnike racionalnog učenja, u planiranje vremena i organizacije rada.

4. osposobljavaje učenika za samostalno sticanje znanja, za samobrazovanje i razvijanje kultura i tehnika intelektualnog i drugog rada.

- Samostalni rad pretpostavlja i razvijanje nekih posebnih svojstava kao što su: sposobnost za usresređen rad, upornost u savlađivanju teškoća, nastojanje da se pronađu najbolja rešenja i dr.

- Škola treba da omogući učenicima usvajanje određenih znanja i umenja, koja će im omogućiti i olakšati samostalan i efikasan rad, pritom i korišćenje udžbenika, rečnika, i sl., da samostalno uče strane jezike, rad na računaru, i sl.